

Research Paper

Principle of Personal Competence Based on the Nationality of the Victim with a Comparative Approach and An Emphasis on British Law

Mohammad Hasan Hasani¹, Hamid Alizadeh² , Mohammad Sabziari^{*3} 

¹ Assistant Professor of Law, Faculty of Humanities, Damghan University, Damghan, Iran.

² PhD Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Humanities, Urmia University, Urmia, Iran.

³ M.D. in Jurisprudence and Criminal Law, Faculty of Humanities, Damghan University, Damghan, Iran.



10.22080/LPS.2022.23312.1321

Received:

March 18, 2022

Accepted:

June 21, 2022

Available online:

July 19, 2022

Keywords:

Personal competence, Spatial scope of criminal law, Passive personal competence, Citizenship, Victim

Main Subjects:

Criminal Law and Criminology

Abstract

The principle of personal criminal jurisdiction based on the nationality of the victim in criminal law is the national legislative and judicial jurisdiction over crimes committed against its own citizens abroad. In fact, accepting foreign punishments and sentences is a condition for the national court. The Iranian-British criminal systems are coherent in identifying this type of jurisdiction, however, the maximum range and multiple standardization in Iran versus the minimum range and single standardization of the United Kingdom indicates a kind of differential criminal policy. In Iranian law, personal jurisdiction based on the victim's citizenship can be applied extensively to all crimes with various criteria, including the victim's citizenship relationship with the country of origin, mutual criminalization, prohibition of retrial and retribution, and the presence of the accused in the country. In English Law, on the other hand, personal jurisdiction is limited to specific offenses. Despite sharing the maximum scope, there are also significant differences in multiple standardization between the two penal systems, i.e., in Iran, only in non-prescribed religious crimes, the rule of mutual criminality and the prohibition of trial and retribution of the perpetrator is accepted. Regarding the crimes of hudud, qisas and diyat, the principle of passive personal jurisdiction is applied and in addition to not being bound by mutual criminality, the trial and retribution of the perpetrator are accepted; a strategy that is not compatible with the criminal case in the UK. Therefore, it seems that the exceptional aspect of personal competence based on the citizenship of the victim requires appropriate identification. Accordingly, the British approach is more prudent.

***Corresponding Author:** Mohammad Sabziari

Address: M.D. in Jurisprudence and Criminal Law, Faculty of Humanities, Damghan University, Damghan, Iran.

Email: m.sabziari@gmail.com



Extended abstract

1. Introduction

In international criminal law, the issue of jurisdiction is related to the authority and sovereignty of states. Therefore, how to react to jurisdiction is very important. Therefore, in this comparative study, we will deal with the principle of delinquent-based and victim-centered personal competences. On the one hand, committing a crime by nationals abroad is in fact a manifestation of the identity and culture of that nation abroad. On the other hand, committing a crime abroad against the domestic citizens and not reacting shows a lack of support and weakening of the power structures. Hence, this requires a criminal response in both aspects of the case. Governments, therefore, respond to this issue by legislating reaction-protection laws. Therefore, in this article, the principle of personal competence with a comparative approach with an emphasis on the British Law is studied.

2. Methods

The research method is descriptive-analytical.

3. Results

According to Germany-Iran maximalist approach, personal competence based on the victim's (passive) citizenship is widely accepted in all crimes. Accordingly, German Criminal Law is applied to crimes committed against its nationals abroad, provided that the perpetrator's conduct in the country of origin is also criminalized and punishable, or that the place of perpetration is not within the jurisdiction of any country. In Germany, apart from the above conditions, there is no other restriction on the application of this type of competence. For example, it is not limited to the fact that the perpetrator

intends to inflict harm on German citizens or is subject to the victim's complaint or the local government. However, the transnational application of German criminal law against its citizens outside Germany has been criticized because the offender is completely accidentally subject to the criminal law of a foreign country without having any connection with that country. The German law in the exercise of this type of jurisdiction does not distinguish between the public and private interests. The Iranian legislature, like Germany, has enacted passive personal jurisdiction extensively in Article 8 of the 92 of the Islamic Penal Code.

However, some other countries (Spain, Thailand, the Netherlands and Belgium) have accepted this principle only in specific crimes.

The United Kingdom, like some Commonwealth countries such as the United States, has adopted a minimalist approach, accepting passive personal jurisdiction only for certain offenses under international law.

Discipline of active and passive personal competence is the common approach of the studied penal systems. However, in standardization, they have adopted a different method. Germany and Iran use multiple standardization while the United Kingdom uses a unique one.

According to the multiple standardization in the Iranian criminal approach, in addition to the need for a relationship between the victim's citizenship and the country, the execution of this type of jurisdiction is subject to other criteria. Bilateral criminalization is a common approach to the exercise of passive personal jurisdiction in the Iranian and German laws. The difference is that in Germany, unlike Iran, this rule is not

specific to passive personal competence but includes active personal competence. In addition, unlike Iran, which is bound by non-prescribed penal crimes, it includes all crimes. The second criterion for exercising this type of jurisdiction in both types is the prohibition of trial and retrial. This rule is provided only in the Iranian law. The third defining criterion in the Iranian law, however, is the lack of obstacles to prosecution.

According to the unique standard in the UK criminal approach, the exercise of active or passive personal jurisdiction is based solely on the existence of some kinds of relationship between the offender or the victim and the UK which can be based on nationality, citizenship (loyalty), residence or support of the United Kingdom.

4. Conclusion

Acceptance of personal jurisdiction based on victim's citizenship is a common approach of the penal systems under study. However, they have adopted a different method in identifying their scope. According to Iran's maximalist approach, personal competence based on victim's (passive) citizenship is widely accepted in all crimes. In contrast, the United Kingdom, Canada, and Italy adopt a minimalist approach, accepting passive personal jurisdiction only for certain crimes under the international law (such as terrorist crimes). Some other countries (Spain, Thailand, the Netherlands and Belgium) accept this principle only in specific crimes. Multiple standardization in Iran's criminal approach requires the existence of a relationship between the victim's nationality and the country along with other criteria. Bilateral criminalization in Iran, unlike some countries such as Germany, only includes

the principle of passive personal jurisdiction. The rule for exercising this type of jurisdiction is to prohibit trial and retrial. This rule is provided only in the Iranian law. According to the unique standard in the British criminal approach, the exercise of passive personal jurisdiction is based solely on the existence of some kind of relationship between the offender or the victim and the UK. Therefore, it seems that the minimalist approach requires the identification of passive personal competence that can be accepted and supported only in very important crimes related to the national interest or the public order and morality of the country.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

All authors have participated equally in the writing of this manuscript.

Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

علمی پژوهشی

اصل صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده با رویکرد تطبیقی با تاکید بر حقوق انگلیس

محمد حسن حسنی^۱، حمید علیزاده^۲ ID، محمد سبزیاری^۳ ID*^۱ استادیار گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه دامغان، دامغان، ایران.^۲ دانشجوی مقطع دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.^۳ کارشناس ارشد فقه و حقوق جزا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه دامغان، دامغان، ایران.

10.22080/LPS.2022.23312.1321

چکیده

اصل صلاحیت کیفری شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده در قوانین کیفری، صلاحیت تقنینی و قضایی ملی نسبت به جرایم ارتكابی علیه اتباع خود در خارج است. در واقع پذیرش مجازات و احکام خارجی با شرایطی برای دادگاه ملی است. نظام‌های کیفری ایران انگلستان در شناسایی این نوع صلاحیت همسو و مشترک‌اند، با این‌وجود گستره شناسی بیشینه و ضابطه‌انگاری چندگانه در ایران در برابر گستره‌شناسی کمینه و ضابطه‌انگاری یگانه انگلستان نشان از یک نوع سیاست‌کیفری افتراقی دارد. در حقوق ایران صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده به نحو موسع نسبت به کلیه جرائم با ضوابط متعدد مشتمل بر وجود رابطه تابعیت بزه‌دیده با کشور متبوع، جرم انگاری دوجانبه، منع محاکمه و مجازات مجدد و حضور متهم در کشور قابل اعمال است. در مقابل در حقوق انگلستان صلاحیت شخصی صرفاً در مورد جرائم خاص احصاء شده است. با وجود اشتراک در گستره‌شناسی بیشینه، در ضابطه‌انگاری چندگانه بین دو نظام کیفری تفاوت‌هایی نیز قابل ملاحظه است. بدین معنا که در ایران تنها در جرایم غیرمنصوص شرعی ضابطه جرم‌انگار دوجانبه و منع محاکمه و مجازات مجدد مرتکب مورد پذیرش قرار گرفته است. در خصوص جرایم حدود، قصاص و دیات اصل صلاحیت شخصی منفعل اطلاق داشته و علاوه بر آن که مقید به جرم‌انگاری دوجانبه نشده، بلکه محاکمه و مجازات مجدد مرتکب را نیز پذیرفته است. راهبردی که با امر مختوم کیفری همخوانی ندارد. لذا به نظر می‌رسد، جنبه استثنایی صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده، مقتضی شناسایی محدود و در حد ضرورت این نوع صلاحیت می‌باشد؛ لذا رویکرد انگلستان سنجیده‌تر است.

تاریخ دریافت:

۲۷ اسفند ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۳۱ خرداد ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۲۸ تیر ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

صلاحیت شخصی، قلمرو مکانی قوانین کیفری، صلاحیت شخصی منفعل، تابعیت، بزه‌دیده

* نویسنده مسئول: محمد سبزیاری

آدرس: کارشناس ارشد فقه و حقوق جزا، دانشکده علوم انسانی، ایمیل: m.sabziari@gmail.com

دانشگاه دامغان، دامغان، ایران.

مقدمه

سرزمینی و واقعی خود را صالح به رسیدگی می‌داند و تمایلی به پذیرش مقررات کیفری دیگر کشورها نشان نمی‌دهند. از این رو، حتی در صورت اعمال مجازات توسط کشور مرتکب برخی کشورها از جمله ایران در برخی جرایم به عنوان مثال جرایم حدود، قصاص، دیات و تعزیر منصوص شرعی علاوه بر عدم پذیرش جرم‌انگاری دوجانبه، محاکمه و مجازات مجدد مرتکب را نیز پذیرفته‌اند. به عنوان مثال اگر شخص ایرانی در کشور آلمان به قتل برسد و محاکم آلمان مرتکب را به حبس و خسارت محکوم نماید. این رای در محاکم ایران قابل اعتبار نیست و در صورت یافت یا اعاده به ایران محاکمه و مجازات مجدد او بر طبق قوانین ایران مجدداً علیه او اعمال می‌شود. در واقع حاکمیت دولت‌ها به نحو مطلق در برخی جرایم اجازه پذیرش احکام ملی دیگر کشورها را نمی‌دهد. بنابراین، مطالعه تطبیقی سایر نظام‌های حقوقی و آشنایی با اندیشه‌ها و اطلاعات موجود در این نظام‌ها و تبعاً استفاده از تجارب علمی، قانونی و قضایی آنها امری قابل تامل است. در این بین آشنایی با مقررات سایر کشورها به دلیل قوانین و رویه‌های قانونی و قضایی تاثیرگذار در این خصوص در کمک به حقوق داخلی می‌تواند ثمربخش باشد. از این رو، در این نوشتار به اصل صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده با رویکرد تطبیقی با تاکید بر حقوق انگلیس می‌پردازیم.

۱ صلاحیت شخصی منفی (یا مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده)

صلاحیت شخصی منفعل ریشه در تابعیت دارد، به این نحوه هر دولتی اتباع خود را مورد توجه قرار داده و همانطور که باید از منافع آنها حمایت نماید، در صورتی که در خارج از کشور بزه‌دیده واقع شوند می‌بایست در موضوع مداخله نموده و مجرم را مورد تعقیب و محاکمه قرار دهد. خواست هر کشوری اقتضاء دارد که اتباع آن، در کشورهای دیگر مورد بزه‌دیدگی واقع نشود. از طرف دیگر اعمال

در حقوق جزای بین الملل بحث صلاحیت با اقتدار و حاکمیت کشورها مرتبط می‌باشد. از این رو، نحوه واکنش به صلاحیت قضایی از اهمیت بسزایی برخوردار است. امروزه در حقوق جزای بین الملل چهار نوع صلاحیت کیفری مطمع نظر است که عبارت‌اند از: صلاحیت سرزمینی، واقعی، شخصی و جهانی. رویکرد این نوشتار به اصل صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده است. در این میان آنچه سبب اهمیت بیش از پیش صلاحیت شخصی می‌شود، مسئله مهاجرت از یک سو و اهمیت یافتن بحث تابعیت و ملیت از سوی دیگر است. زیرا، ارتکاب جرم در خارج علیه اتباع داخلی و عدم واکنش نشان از عدم حمایت و تضعیف ساختارهای قدرتی است. از این رو، این امر مستلزم واکنش کیفری متعارف است. بنابراین، دولت‌ها با تقنین قوانین واکنشی-حمایتی به این مسئله پاسخ می‌دهند. از طرفی دیگر پذیر این امر موجب پذیرش آراء ملی یک کشور در کشور دیگر و در اصل موجب توسعه حقوق کیفری به خارج از مرزها می‌شود. در واقع چالش حقوقی ایجاد شده اگر مورد پذیرش قرار نگیرد موجب بی‌کیفرمانی مجرم می‌شود. به عنوان مثال، اگر مقام عالی‌رتبه یک کشور علیه شخص ایرانی مرتکب جرمی شود چون امکان اعمال اصل صلاحیت سرزمینی وجود ندارد و کشور مورد نظر نیز ممکن است به جوانب سیاسی مرتکب را مجازات ننماید. از این رو، خلاء موجود در حقوق کیفری ایران تا قبل از وضع ماده ۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مشهود بود. بنابراین با وضع این ماده امکان تعقیب و اجرای مجازات علیه مجرم فراهم شد. البته مخالفان، اصل صلاحیت شخصی منفعل را، مداخله در حاکمیت دیگر کشورها قلمداد می‌نمایند (به نقل از؛ طهماسبی، ۱۳۹۶، ۱۱۹؛ Geoff, 1992, 418).

در واقع چالش اصلی موضوع حاکمیت مطلق کشورها در اعمال مقررات کیفری داخلی است. بدین معنا که هر کشور تنها براساس اصل صلاحیت



دولت‌ها از مجازات جرم ارتكابی رهایی یابند. از جمله ترفندها این است که شخصی علیه تبعه یک کشور جرایمی به این دلیل که تبعه یک کشور دیگر است و از او حمایت نمی‌شود، مرتکب شود. به دیگر سخن، ممکن است جرمی در خارج از یک کشور توسط اتباع بیگانه علیه تبعه آن کشور رخ دهد، به عنوان مثال سرقت یا کلاهبرداری. در این موارد دولت‌ها جهت جلوگیری از بی‌کیفیری مجرمان و بزهکاران مبادرت به شناسایی انواع صلاحیت‌کیفیری و اتخاذ تدابیر لازم به منظور همکاری با سایر دول می‌نمایند. در برخی موارد امکان دارد که عمل ارتكابی در کشور محل وقوع، به اساساً جرم شناخته نشود و یا دولت محل وقوع، به علت ضعف سیستمی و عدم وجود امکانات کافی نتواند به جرم ارتكابی رسیدگی کند و یا اینکه میلی به تعقیب مرتکب نداشته باشد و یا اینکه به طور کلی به هر دلیلی مانند ملاحظات سیاسی و یا روابط با کشور متبوع مرتکب از تعقیب وی خودداری نماید، در این صورت لازم است کشوری که خود را به نحوی با جرم تحقق یافته مرتبط می‌داند، اقدام به تعقیب و محاکمه مرتکب نماید. در واقع این امر نشان از ساختار محکم حمایتی از اتباع خود در کشور دیگر است.

۲٫۲ حمایت از ملیت

مهم‌ترین و اساسی‌ترین منبای اصل صلاحیت شخصی عنصر ملیت است که در واقع پیوند شخصی را با یک ملت نشان می‌دهد. زمانی که یک ملت تشکیل می‌شود و اقدام به وضع قوانین و ضمانت اجراهای کیفیری و غیرکیفیری از طریق منتخبین خود از جمله مجلس می‌نماید، در واقع یک اتحاد و همبستگی بین افراد آن به وجود می‌آید به طوری که قوانین وضع شده بر تک‌تک افراد آن ملت چه در داخل و چه در خارج از کشور ساکن باشند، اجرا می‌شود و هر کس که از قوانین کیفیری که مظهر ارزش‌های جامعه است، تخلفی نماید باید محاکمه و مجازات شود. به همین منظور اصل صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده به عنوان مکمل

اصل صلاحیت شخصی منفعَل موجب جلوگیری از فرار افراد از مجازات و بی‌کیفیری می‌شود (مصدق، ۱۳۹۸، ۴۱).

اصل صلاحیت شخصی منعل حاکی از آن است که چنانچه تبعه یک کشور در خارج از آن کشور بزه‌دیده واقع شود، قوانین جزایی کشور متبوع خود از او حمایت نماید. در غیر این صورت افرادی که به کشورهای دیگر سفر می‌نمایند، بزه دیده واقع شده و ممکن است کشور مورد نظر نیز تعقیب مرتکب را به دلیل ساختار سیاسی انجام ندهد. به دیگر سخن، حمایت از اتباع توسط دولت‌ها، ایجاب می‌نماید که دولت متبوع بزه‌دیده در موضوع مداخله نموده و بزهکار را مورد تعقیب قرار دهد، هرچند که جرم در خارج از قلمرو حاکمیت آن کشور به وقوع پیوسته است (اسکندری، ۱۳۹۵، ۱۱-۱۲). در واقع اصل صلاحیت شخصی منفی، حاکی از آن است که چنانچه یکی از اتباع کشوری در خارج از قلمرو آن کشور بزه‌دیده واقع شود، کشور متبوع وی صرف‌نظر از تابعیت بزهکار با رعایت شرایطی بتواند به جرم ارتكابی رسیدگی کند و بزهکار را مورد تعقیب قرار دهد. البته پذیرفتن این جنبه از اصل صلاحیت شخصی در برخی نظام‌های حقوقی محل تردید بوده و موافقان و مخالفانی را به همراه دارد.

۲ مبانی اصل صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده

در توجیه اصل صلاحیت شخصی منفعَل مبانی متعددی بیان گردیده که در ادامه به آنها می‌پردازیم.

۲٫۱ اجتناب از بی‌کیفیری مجرمین

یکی از اهداف حقوق جزای بین‌الملل ممانعت از بی‌کیفیری مجرمین است. به عبارت دیگر حقوق جزای بین‌الملل درصدد آن است که با وضع قواعد مربوط به صلاحیت کاری‌کند که مجرمین نتوانند با استفاده از ترفندهای حقوقی و تعارض حاکمیت

۲٫۴ حمایت از اتباع

دولت وظیفه دارد از اتباع خود حمایت همه‌جانبه به عمل آورد، چه در داخل و چه در خارج از کشور ساکن باشند، به عبارت دیگر صرف داشتن تابعیت یک کشور، دولت را موظف می‌نماید که منافع اتباع خود را مورد توجه قرار دهد و اتباع نیز متقابلاً ملتزم هستند در خارج از کشور نیز قوانین داخلی را رعایت نموده و از آن تخطی ننمایند. بنابراین، اگر جرمی در خارج از مرزهای سرزمینی یکی کشور علیه تابعان آن کشور صورت پذیرد، دولت متبوع وی موظف به حمایت از او است که بر اساس قوانین کیفری خود به آن جرم رسیدگی نماید (بهرام‌زاده، ۱۳۹۳، ۴۱). در واقع حمایت از اتباع باید به گونه‌ای باشد که شخص با آرامش خاطر بتواند به سایر کشورها سفر نماید. این حمایت ممکن است جنبه کیفری یا غیرکیفری داشته باشد. جنبه کیفری به این نحو است که چنان چه جرمی علیه یکی از اتباع کشور در خارج از کشور رخ دهد، ممکن است دولت کشور محل وقوع، به دلایلی از تعقیب و محاکمه مرتکب سر باز زند، به همین منظور لازم است دادگاه‌های کشور متبوع بزه‌دیده در صورت یافت و یا اعاده شدن مرتکب، وی را مورد تعقیب و محاکمه قرار دهند. چه در غیر این صورت آثار جرم که به طریقی متوجه فرد بزه‌دیده و چه بسا خانواده وی و حتی جامعه شده، جبران نشده باقی بماند و اعتماد بزه‌دیده و سایر افراد جامعه داخلی نسبت به دولت متبوعشان به نحوی متزلزل شود. نتیجتاً حمایت از اتباع ایجاب می‌نماید که اصل صلاحیت شخصی به عنوان یکی از اصول صلاحیت کیفری پیش بینی شود تا مرتکبان جرائم علیه اتباع یک کشور، در خارج از کشور بدون محاکمه و مجازات باقی نمانند و بزه‌دیده و سایر افراد جامعه نیز احساس امنیت نمایند.

لزوم حمایت از اتباع مستلزم پذیرش هر دو جنبه اصل صلاحیت شخصی فعال و منفعل است. زیرا، در حالت اول لطمه به هویت ملی و بی‌اعتمادی دیگر کشورها به دستگاه عدالت کیفری است که مجرمی را مجازات نکرده است. و در حالت دوم نیز لطمه به

اصل صلاحیت سرزمینی موجب می‌شود که دولت متبوع مرتکب بتواند از این طریق و به منظور حمایت از ملیت، اتباع خود را و همین طور اتباع بیگانه را در مواردی که جرم ارتكابی علیه اتباع وی و یا علیه منافع وی باشد، تحت تعقیب قرار گیرد. در واقع زمانی که دولت اتباع بیگانه را در معرض تعقیب قرار می‌دهد، حمایت از اتباع را مد نظر قرار داده است. در واقع این امر نشان از احترام به اتباع خود و قدرت حمایتی مستحکم دیپلماسی در عرصه جهانی است. زیرا، زمانی که دولت یا حاکمیت از اتباع خود حمایت نمی‌کند، نشان از ضعف ساختاری و عدم احترام به اتباع خود است. یا به دیگر سخن، عدم واکنش موجب ضعف هویت ملی می‌شود.

۲٫۳ تقویت هویت ملی

همان‌گونه که رفتار مطلوب و پسندیده اتباع یک کشور در خارج، موجب سرافرازی کشور متبوع آنها می‌شود، ارتکاب جرم و رفتار منحرفانه نیز موجب از بین رفتن حیثیت و اعتبار آن کشور می‌شود نزد اتباع بزه‌دیده می‌شود. درواقع همان گونه که بیان شد عدم واکنش نشان از ضعف حاکمیت تلقی می‌شود. بدیهی است درچنین حالتی لازم است کسی حاکمیت از اتباع خود در کشورهای دیگر حمایت کند. به ویژه امروزه که روابط بین‌الملل با سایر کشورها از ابعاد گوناگونی همانند ابعاد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی مورد توجه دولت‌ها می‌باشد. زیرا احترام به هویت ملی است. به همین دلیل دولت‌ها جهت جلوگیری از بی‌اعتباری هویت ملی در سطح بین‌الملل یا حفظ اعتبار ملی برای حمایت از اتباع خود به کشور مورد نظر برای اعاده مرتکب یا تعقیب و مجازات او اقدام می‌نمایند.



۳ شرایط اعمال صلاحیت شخصی منفعل

شرایط اعمال صلاحیت شخصی منفعل که عبارتند از وجود تابعیت، جرم‌انگاری دوجانبه، فقدان محاکمه یا مجازات قبلی، وجود مرتکب در داخل کشور مورد بررسی قرار گرفته است.

۳/۱ وجود تابعیت

از جمله شرایطی که جهت اعمال و اجرای اصل صلاحیت شخصی لازم است وجود داشته باشد، رابطه تابعیت بزه‌دیده با دولت مدعی صلاحیت است، چه در غیر این صورت یکی از مبانی اصل صلاحیت شخصی منفعل که حمایت از ملیت (حمایت از اعتبار ملی یا اتباع) است وجود نخواهد داشت و به تعبیری جرم ارتکاب یافته هیچ گونه ارتباطی با کشوری که خود را صالح به رسیدگی می‌داند، نخواهد داشت.

در صلاحیت شخصی منفی یا مبتنی بر تابعیت بزه دیده نیز ضروری است که بزه دیده تابعیت دولت مدعی صلاحیت را داشته باشد که مستند به ماده ۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می‌تواند شخص حقیقی و یا حقوقی باشد و تنها اشخاص حقیقی را شامل نمی‌شود، زیرا مطابق با ماده ۵۸۸ قانون تجارت «شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است، مگر حقوق و وظایفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظایف ابوت، بنوت و امثال‌الذکر». همچنین مستند به ماده ۱ قانون راجع به ثبت شرکت‌ها شرکتی که در ایران تشکیل و مرکز اصلی آن در ایران باشد، شرکت ایرانی محسوب است. گاهی ممکن است شعبه یک شخص حقوقی تبعه ایران یا نمایندگی آن در خارج از کشور مرتکب جرمی شود یا بزه‌دیده واقع شود که در این موارد نیز دولت متبوع شخص حقوقی، بر خود مقرر می‌داند که در موضوع مداخله نموده و

حاکمیت ملی است که از اتباع خود در قابل مجرمان دفاع نکرده است. از این‌رو، می‌بایست هر دو صلاحیت را مورد پذیرش قرار داد (میرمحمدصادقی، ایزدیار، ۱۳۹۲، ۱۴).

۲/۵ حمایت از نظم عمومی داخلی

یکی دیگر از مبانی اصل صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده حفظ نظم عمومی است. در مواردی که جرمی علیه تبعه یک کشور، در خارج رخ می‌دهد نه تنها خود شخص بزه‌دیده متضرر می‌شود، بلکه اعتبار و حیثیت دولت متبوع وی نیز لطمه خواهد دید. در چنین مواردی چنانچه دولت متبوع بزه‌دیده اقدامی جهت احقاق حق وی به عمل نیاورد و بزه‌کار را در معرض تعقیب و محاکمه قرار ندهد، برخلاف نظر برخی که این امر را موجب به هم خوردن نظم عمومی ندانسته (پوربافرانی، ۱۳۹۵، ۱۴)، اذهان عمومی افراد جامعه داخلی پریشان شده و با احساس امنیت کامل نمی‌توانند به کشورهای خارجی مسافرت نمایند. زیرا، در صورت عدم حمایت احساس امنیت در کشور دیگر با چالش اساسی روبه رو شده و این پیام را به جامعه القا می‌نماید که جرم علیه اتباع دیگر کشورها مجازات ندارد. و در نهایت موجب گسترش جرایم علیه اتباع دیگر کشورها می‌شود. بنابراین جهت حفظ نظم عمومی ناگزیریم مقرره‌ای تحت این عنوان که بتوان افرادی را که در خارج از کشور مرتکب جرم می‌شوند و به کشور متبوع خویش برمی‌گردند و یا در صورت وجود قرارداد خاص مربوط به استرداد مجرمین به کشور اعاده می‌شوند را مورد تعقیب، محاکمه و مجازات قرار دهیم را پیش‌بینی نمائیم و این مقرره همان اصل صلاحیت شخصی منفعل است که می‌تواند تضمین کننده رعایت نظم عمومی باشد.

۷ و ۸ ق.م. ۱۳۹۲۱ برآورده می‌شود، این است که شخص باید در زمان ارتکاب جرم تبعه ایران باشد تا محاکم ایران بتوانند خود را در موضوع ذی‌نفع دانسته و رسیدگی نمایند. بنابراین تحصیل تابعیت ایران پس از ارتکاب جرم نمی‌تواند مجوزی برای رسیدگی دولت ایران باشد و همین طور ترک تابعیت ایران پس از ارتکاب جرم نیز نمی‌تواند مانعی جهت تعقیب، محاکمه و مجازات مرتکب توسط دادگاه‌های ایران باشد.

۳،۲ جرم‌انگاری دوجانبه

از دیگر شرایط اعمال صلاحیت شخصی منفعل جرم‌انگاری دو جانبه یا مجرمیت متقابل است. در جنبه‌ی منفی صلاحیت شخصی شرط مجرمیت متقابل به طور نسبی و محدود پذیرفته شده است، به این صورت که صرفاً در جرائم تعزیری غیرمنصوص شرعی مورد پذیرش واقع شده است (ماده ۸ ق م ا و تبصره ۲ ماده ۱۱۵) و در حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی مجری نخواهد بود. بر همین اساس صرف اینکه عمل ارتكابی علیه تبعه ایران تحت شمول یکی از جرائم حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی قرارگیرد بدون توجه به جرم بودن عمل ارتكابی در محل وقوع، مرتکب قابل تعقیب کیفری است این امر ممکن است، مشکلاتی را در روابط سیاسی میان دولت مدعی صلاحیت و دولت محل وقوع به وجود آورد و همچنین با اصل احترام به حاکمیت دولت نیز مغایر است. البته کشورها در این زمینه مواضع گوناگونی اتخاذ و قواعد خاص خود را مقرر کرده‌اند، به عنوان مثال قانونگذار فرانسوی اعمال صلاحیت شخصی نسبت به جرائم جنبه‌ای را منوط به جرم‌انگاری دوجانبه نموده است (ماده ۶-۱۱۳ مجموعه قوانین کیفری فرانسه)، (اصغری‌روشن، ۱۳۹۰، ۱۱۰). اما در خصوص جرائم از درجه جنایت این شرط را لحاظ نکرده است، بدین صورت که اگر تبعه فرانسه مرتکب جرم جنایت شود، حتی اگر در محل وقوع، جرم نباشد در فرانسه قابل تعقیب

مرتکب را مورد تعقیب قرار دهد (ابراهیمی، ۱۳۹۰، ۵۹). شرط داشتن رابطه تابعیت بزه‌دیده با دولت مدعی صلاحیت چنان مهم است که چنانچه هیچ یک از آنها با دولت مدعی صلاحیت رابطه تابعیت نداشته باشند، دولت مذکور نمی‌تواند اقدام به تعقیب مرتکب نماید، زیرا این اقدام به نوعی نقض حاکمیت و استقلال کشورها تلقی می‌شود و از نظر حقوق بین‌الملل کاملاً مردود شناخته شده است، مگر در مورد جرائم مشمول اصل صلاحیت جهانی که ماده ۹ ق.م. ۱۳۹۲۱ بیانگر آن می‌باشد.

نکته‌ای که پراهمیت جلوه می‌نماید، این است که جهت اعمال صلاحیت شخصی، ملاک داشتن تابعیت، چه زمانی است به عبارت دیگر بزه‌دیده چه زمانی باید با دولت مدعی صلاحیت رابطه تابعیت داشته باشد تا آن دولت بتواند صلاحیت خویش را اعمال نماید؟ در این خصوص، چند فرض قابل تصور است: نخست: مجنی‌علیه هم در زمان ارتکاب جرم و هم پس از آن یعنی در زمان رسیدگی تابعیت کشور مدعی صلاحیت را داشته باشند. که در این صورت هیچ‌گونه شبهه‌ای وجود ندارد که دادگاه‌های کشور مدعی صلاحیت خواهند توانست به موضوع رسیدگی نمایند. دوم: بزه‌دیده در زمان ارتکاب جرم تابعیت کشور مدعی صلاحیت را داشته باشند، لکن در زمان رسیدگی تابعیت کشور دیگری را تحصیل نمایند که در این حالت به نظر می‌رسد، دادگاه‌های کشوری که خود را صالح در رسیدگی می‌داند بتواند به موضوع رسیدگی کند. در واقع در زمان ارتکاب جرم است که تبعه‌ی بزه‌دیده واقع شده در خارج از کشور نیازمند حمایت دولت متبوع خویش است. سوم: مجنی‌علیه در زمان ارتکاب جرم، تابعیت کشور خارجی را داشته باشند، لکن پس از آن و در زمان رسیدگی تابعیت کشور مدعی صلاحیت را کسب نمایند، که در این مورد به نظر می‌رسد دولت مذکور نتواند در موضوع مداخله و مرتکب را تعقیب نماید. نظر به این سه فرض، می‌توان گفت آنچه در این خصوص ملاک است، زمان ارتکاب عمل مجرمانه است، زیرا آنچه که از مادترین



موضع مقنن ایرانی در این خصوص برخلاف عرف و موازین بین‌المللی است، زیرا اگر تبعه خارجی در کشور خارجی مرتکب جرمی علیه تبعه ایران شود و توسط محاکم کشور محل وقوع یا کشور متبوع وی مورد محاکمه و مجازات قرار گیرد، چنانچه جرم از جرائم حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی باشد و مرتکب در قلمرو ایران یافت و یا به ایران اعاده شود، دادگاه‌های ایران حق خواهند داشت که طبق اصل صلاحیت شخصی منفی یا مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده او را در معرض محاکمه قرار دهند که نتیجتاً منجر به عدم حصول اهداف والای حقوق کیفری که همانا تحقق عدالت کیفری و اصلاح و بازپروری مجرم است، خواهد شد و همچنین می‌تواند نقض حاکمیت و استقلال کشور محل وقوع یا متبوع مرتکب را در پی داشته باشد و همین‌طور به تیرگی روابط سیاسی و بین‌المللی منجر شود. بنابراین می‌بایست قانون‌گذار رویکرد خود را در این خصوص تغییر داده و قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف را به طور وسیع‌تری مورد پذیرش قرار دهد.

۳،۴ وجود مرتکب در داخل کشور یا اعاده آن

از دیگر شرایطی که جهت اعمال صلاحیت شخصی الزاماً باید وجود داشته باشد وجود مرتکب در قلمرو کشور مدعی صلاحیت است که حضور وی مستند به ماده ۸ ق.م.ا. ۱۳۹۲ می‌تواند به صورت یافت و یا اعاده شدن باشد و تفاوت آن در این است که یافت شدن ناظر به موردی است که مرتکب با اراده خویش به کشور صالح برمی‌گردد، اما اعاده شدن در فرضی است که قاعده استرداد مجرمین مورد پذیرش واقع شده و قرارداد خاصی در این مورد مابین کشور مدعی صلاحیت و کشور محل حضور مرتکب منعقد شده باشد و دولت مدعی صلاحیت درصدد بازگرداندن مرتکب به کشور خود می‌باشد. بدون این که اراده بزه‌کار در این زمینه، مؤثر باشد. شرط حضور مرتکب در داخل کشور به این علت مقرر

است. اما اگر تبعه فرانسه مرتکب جرم جنحه‌ای شود می‌بایست مجرمیت متقابل را شرط دانست.

۳،۳ فقدان محاکمه یا مجازات قبلی

یکی از موازین دادرسی منصفانه که مورد پذیرش عرف و حقوق بین‌الملل می‌باشد، قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف است و منظور از آن، این است که چنانچه شخصی به علت ارتکاب یک جرم خاص تحت تعقیب و محاکمه قرار گیرد، پس از آن نمی‌توان مجدداً وی را به علت ارتکاب همان جرم مورد تعقیب و در فرایند رسیدگی کیفری قرار داد، اعم از این که تعقیب اولیه وی منتهی به محکومیت و یا برائت شده باشد. این قاعده مورد تصریح اسناد بین‌المللی از جمله میثاق حقوق مدنی و سیاسی و اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی می‌باشد، بند ۷ ماده ۱۴ میثاق بدین نحو مقرر نموده که هیچ‌کس نباید برای جرمی که سابقاً محکومیت یا برائت قبلی یافته است، مورد محاکمه و یا مجازات مجدد قرار گیرد.

به طور کلی این قاعده که متضمن اعتبار امرمختومه است مورد پذیرش غالب کشورهای می‌باشد، البته برخی نیز از پذیرش آن به صورت مطلق امتناع نموده‌اند. در نظام حقوقی ایران قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف به طور محدود و نسبی پذیرفته شده است، بدین نحو که صرفاً در تعزیرات غیر منصوص شرعی اعمال شده است و در سایر جرائم یعنی حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی کاربردی ندارد (مواد ۷ و ۸ و تبصره ۲ ماده ۱۱۵ ق.م.ا. ۱۳۹۲). بنابراین چنانچه یکی از اتباع ایران در جرائم حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی بزه‌دیده واقع شود، مرتکب در قلمرو ایران قابل محاکمه و مجازات خواهد بود حتی اگر در محل وقوع، مورد محاکمه و حتی مجازات نیز قرار گرفته باشد، اما در تعزیرات غیرمنصوص شرعی هرگاه مرتکب تحت محاکمه قرار گیرد، نمی‌توان مجدداً وی را در معرض محاکمه قرار داد.

ایران و قانون محل وقوع، جرم باشد. حقوق کیفری اسپانیا در قبال صلاحیت شخصی منفعل رویکرد مبتنی بر احصاء جرائم خاص مشمول آن را اتخاذ کرده است. در اسپانیا وفق جزء b و جزء g ماده ۳-۲۳ قانون صلاحیت قضائی مصوب ۱۹۸۵ صلاحیت شخصی منفعل تنها هنگامی اعمال می‌شود که جرم ارتكابی به ضرر پادشاه اسپانیا یا با هدف زیان رساندن به پادشاه، همسر یا جانشین پادشاه یا مراجع عمومی یا وظایف دولت اسپانیا باشد (Questionnaires and Replies, 1990, 6).

اصل صلاحیت شخصی منفعل در حقوق کیفری هلند که مربوط به زمان صلح می‌شود، پذیرفته نشده و دلایل قابل قبولی برای آن وجود دارد. منشأ اعتراض به این اصل عدم اعتماد و احترام به آئین دادرسی سایر کشورهاست و به همین دلیل کشور محل ارتكاب جرم خود را بیش از سایر کشور صالح برای تعقیب کیفری آن می‌شناسد. به نظر می‌رسد اصل صلاحیت شخصی منفعل انحصاراً مبتنی بر تجسّم وجود یک دولت و در تعارض با مبانی حقوق کیفری هلند است. جدای از آن اصل صلاحیت شخصی منفعل در تعارض با اهداف حقوق کیفری بین‌المللی است. زیرا هدف حقوق کیفری بین‌المللی جلوگیری از تعارض میان کشورها و افزایش همکاری بین‌المللی در موضوعات کیفری است. اشکال دیگری که ممکن است به اصل صلاحیت شخصی منفعل وارد شود این است که اصل مزبور بزهکاران را به شکل صرفاً خودسرانه و بی‌ضابطه تابع صلاحیت کشور خارجی می‌نماید. در نگاه دولت هلند شرط امنیت قانونی و قابلیت پیش‌بینی قانون، دلالت تلویحی بر آن دارد که بزهکار بداند یا بنحو متعارف می‌بایست می‌دانست که بزه‌دیده تابعیت کشوری دارد که تعقیب کیفری را آغاز کرده است».

در کشور تایلند نیز صلاحیت شخصی منفعل در جرائم خاص قابل اعمال دانسته شده است. ماده ۸ قانون کیفری تایلند مقرر می‌نماید: هرکس خارج از قلمرو پادشاهی تایلند مرتکب جرمی شود مشروط به آنکه بزهکار بیگانه باشد و بزه‌دیده آن دولت

شده است که در جرائم مشمول صلاحیت شخصی منفعل امکان رسیدگی غیابی وجود نداشته و نمی‌توان حکم غیابی صادر کرد (طهماسبی، ۱۳۹۶، ۱۳۳). زیرا مقنن، در ماده ۸ مقرر داشته یا در ایران یافت شود یا اعاده شود.

۴ اصل صلاحیت شخصی بزه‌دیده محور

جنبه منفی اصل صلاحیت شخصی به طور مطلق مورد توافق همه حقوقدانان قرار نگرفته است و نسبت به پذیرش آن موافقان و مخالفان وجود دارد که نظر هر یک در جای خود قابل بررسی و تأمل است و مهم‌ترین ایراد مخالفان این اصل را می‌توان، ابراز بی‌اعتمادی نسبت به دستگاه قضایی محل وقوع جرم دانست، به همین علت برخی این جنبه از صلاحیت شخصی را نوعی تجاوز به حاکمیت دولت محل وقوع قلمداد کرده‌اند (حسین‌نژاد، ۱۳۹۳، ۶۵). نسبت به این اصل در نظام‌های حقوقی جهان رویکردهای متفاوتی اتخاذ شده است که برخی آن را به طور مطلق پذیرفته‌اند و برخی دیگر آن را مطلقاً رد کرده و برخی دیگر آن را نسبتاً مورد پذیرش قرار داده‌اند. در ایران جنبه منفی اصل صلاحیت شخصی در ماده ۸ ق م ۱۳۹۲۱ مورد پذیرش قرار گرفته است. لیکن مقنن آن را به نحو مشروط پذیرفته است. اول اینکه ارتكاب جرم جزء جرائم مشمول اصل صلاحیت واقعی نباشد و مرتکب در ایران یافت و یا به ایران اعاده گردد و بزه‌دیده ایرانی باشد. در واقع به معنای این است که مرتکب می‌بایست غیر ایرانی و خارج از ایران باشد. چه در غیر این صورت یعنی چنان چه مرتکب ایرانی باشد، موضوع تحت شمول اصل صلاحیت شخصی مثبت یا مبتنی بر تابعیت بزهکار قرار می‌گیرد. دوم اینکه متهم در جرائم موجب تعزیر در محل وقوع جرم، محاکمه و تبرئه نشده یا در صورت محکومیت، مجازات کلا یا بعضاً درباره او اجراء نشده باشد. بعلاوه رفتار ارتكابی در جرائم موجب تعزیر به موجب قانون جمهوری اسلامی



فعل یا ترک فعل در کانادا رخ می‌داد طبق ماده ی ۱-۷-۸ جرم یا تبانی یا شروع به ارتکاب جرم یا مساعدت به مجرم پس از انجام جرم یا ارائه طریق و راهنمایی مجرم بر ارتکاب جرم محسوب می‌شد، فرض خواهد شد که در کانادا ارتکاب یافته است مشروطه به آنکه موجب توقیف، صدمه یا قتل یا تهدید به ایراد صدمه یا قتل شهروند کانادایی شده باشد». مقرر قانونی مزبور را می‌توان بر اساس کنوانسیون جلوگیری از اعمال غیر قانونی علیه دریانوردی و پروتکل آن نیز مورد ملاحظه قرار داد. علاوه بر مورد پیش گفته، کانادا نسبت به جرائم مرتبط با شکنجه، گروگان گیری و جرائم علیه اشخاص مورد حمایت بین‌المللی نیز صلاحیت شخصی منفعل را پذیرفته است و ماده جزء d ماده ۷-۳-۷ در رابطه با شکنجه تصریح می‌نماید که اگر بزه‌دیده شکنجه شهروند کانادایی باشد فرض بر آن خواهد بود که جرم در کانادا رخ داده است.

ماده ۶۸۹ مجموعه قوانین آئین دادرسی کیفری فرانسه که سابقه وضع آن به سال ۱۹۷۵ باز می‌گردد، تصریح می‌نماید: «خارجی که در خارج از قلمرو حاکمیت سرزمینی جمهوری فرانسه مرتکب جرمی، خواه به عنوان مباشر یا معاون، شود و بزه‌دیده از اتباع فرانسه باشد، مطابق قوانین فرانسه تعقیب و مجازات می‌شود».

۴/۱ عدم توجه به اهمیت جرم ارتكابی

در حقوق ایران، رویکرد مقنن نسبت به اصل صلاحیت شخصی به گونه‌ای است که تمام جرائم ارتكابی توسط ایرانیان یا علیه ایرانیان در خارج از کشور را در صلاحیت محاکم داخلی می‌داند این در صورتی است که اصول و قواعد مسلم پذیرفته شده در اصل صلاحیت شخصی در کشور های دیگر، صرفاً در جرائمی با درجه‌ای از اهمیت قابل اعمال می‌دانند (فرچیها و آقایی، ۱۳۹۱، ۱۷).

رویکرد فعلی مقنن ایرانی قابل نقد می‌باشد، زیرا رسیدگی به جرائم ارتكابی در خارج از قلمرو

تایلند یا از اتباع تایلند باشد و بزه‌دیده شکایت کرده باشد، مطابق قوانین این کشور قابل مجازات خواهد بود (Paul, 1998, 134). ماده ۸ در ادامه مقرر می‌دارد: اگر جرم ارتكابی از جرائم خاص زیر باشد. یعنی اعمال صلاحیت شخصی منفعل مقید به ارتکاب جرائم خاصی است که در ماده ۸ احصاء شده‌اند و در ۱۳ بند به آنها تصریح شده است و عبارتند از جرائم مرتبط با امنیت عمومی، جرائم مرتبط با اسناد، جرائم جنسی، جرائم علیه تمامیت جسمانی اشخاص، جرم رها کردن اطفال، بیماران و اشخاص سالمند، جرائم سالب آزادی شخصی، جرائم سرقت، باج‌گیری، اخاذی، سرقت و سرقت باندى، کلاهبرداری، تصاحب متقلبانه و استفاده مجرمانه از اموال دیگری، دریافت مال مسروقه و شرارت. در ماده ۱۰ قانون کیفری تایلند به قاعده منع تعقیب و مجازات مجدد اشاره شده است. بنابراین مطابق این مقرر شخصی که مرتکب جرائم مندرج در ماده ۸ شده در صورتی براساس قوانین تایلند مجازات خواهد شد که قبلاً در رابطه با همان اتهام به موجب حکم قطعی صادره از دادگاه خارجی تبرئه نشده یا در صورت محکومیت کیفری مجازات آن را تحمل ننموده باشد (Paul, 1998, 133). در حقوق بلژیک نیز به صلاحیت شخصی منفعل به صورت کلی اشاره شده است. اما اجرای آن محدود به جرائمی است که دارای مجازات خاص در کشور محل ارتکاب می‌باشند. در بلژیک مقرر شده است که جرائم ارتكابی در خارج از این کشور توسط اشخاص خارجی علیه شهروندان بلژیک در صورتی قابل مجازات خواهد بود که مجازات آن در کشور محل ارتکاب بیش از پنج سال باشد (Blanplain, 1993, 56). کانادا صلاحیت شخصی منفعل را صرفاً در ارتباط با جرائمی پذیرفته که در کنوانسیون‌های بین‌المللی مطرح شده‌اند. ماده ۱-۲-۷ مجموعه قوانین کیفری کانادا مقرر می‌دارد: «هر شخصی که خارج از کانادا مرتکب فعل یا ترک فعلی علیه سکوهاى ثابت در فلات قاره هر کشوری یا در آن سکوها یا علیه کشتی‌های در حال حرکت یا آماده حرکت در خارج از دریای سرزمینی هر یک از کشورها شود و اگر این

متقابل یا جرم انگاری دوجانبه است که بیانگر این است که عمل ارتكابی باید هم در محل وقوع و هم در محل کشور مدعی صلاحیت واجد جنبه جزایی باشد، این قاعده در حقوق کیفری ایران در ماده ۸ تنها در جرایم موجب تعزیر پذیرفته شده است و بند ب این ماده مقرر می‌دارد: رفتار ارتكابی در جرائم موجب تعزیر به موجب قانون جمهوری اسلامی ایران و قانون محل وقوع، جرم باشد». بنابراین در حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی لازم نیست که عمل در محل وقوع واجد جنبه جزایی شناخته شود. این رویکرد قانونگذار تا حدی با موازین حقوق جزای بین الملل منطبق و سازگار می‌باشد، اما ایرادی که بر آن وارد می‌شود این است که حمایت از اتباع ایرانی که از جمله مبانی اصل صلاحیت شخصی است را در مواردی که تبعه ایران در خارج از کشور به نحوی مورد تهاجم واقع می‌شود، به نحو مطلوبی تضمین نمی‌نماید، چرا که لازم است عمل در هر دو محل جرم شناخته شود و ممکن است عملی که از نظر قوانین و عرف کشور ایران مذموم و ناپسند و جرم شناخته می‌شود، در محل وقوع عملی بدون وصف جزایی شناخته شود که در این صورت اتباع ایران بزه دیده واقع می‌شوند، اما هیچ محکمه‌ای به جرم ارتكابی علیه آنان رسیدگی نمی‌نماید (قپانچی و صفری، ۱۳۹۴، ۱۹۰). این امر در حقوق آلمان نیز قابل انتقاد است. زیرا در حقوق آلمان مقرر گردیده که قوانین آن غالباً نسبت به جرائم ارتكابی در خارج این کشور علیه اتباع آن اعمال می‌شود مشروط به آنکه در کشور محل ارتكاب نیز جرم‌انگاری و قابل مجازات شناخته شده باشد یا محل ارتكاب آن در قلمرو قضائی هیچ کشوری نباشد. بنابراین در آلمان برای اعمال صلاحیت شخصی منفعل هیچ محدودیتی وجود ندارد. در واقع شرط جرم‌انگاری دوجانبه در دو کشور ایران و آلمان با مبانی حمایت از اتباع متعارض است. از طرفی دیگر، بار کردن مجازات بر اشخاص مخالف قاعده اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها و حتی دادرسی‌کیفری است. زیرا شخص هیچ ارتباطی با قانون آن کشور ندارد و آن قانون تنها برای آن کشور

کشور، زمانی سودمند و عاقلانه است که جرم ارتكاب یافته به نحو غیرقابل اغمازی نظم عمومی کشور مدعی صلاحیت را مخدوش نماید و موجب شود جامعه خود را ملزم به اعمال واکنش در برابر آن بداند، چه در غیر این صورت، یعنی در صورت ارتكاب جرائم کم اهمیت و به اصطلاح سبک، آنچنان ضرر و زیانی متوجه کشور مدعی صلاحیت نمی‌شود تا مراجع قضایی آن، وقت و هزینه‌های خود را صرف رسیدگی به آنها نمایند. در چنین مواردی عقل حکم می‌کند که اعمال صلاحیت شخصی محدود به جرائم مهم و سنگین شود و جرائم خرد و کم‌اهمیت تحت شمول این اصل قرار نگیرد.

مقنن در ماده ۸ ق. م. ا. ۱۳۹۲، این مهم را مد نظر قرار نداده است بر همین اساس لازم است رویکرد فعلی خود را در این خصوص مورد اصلاح و بازنگری قرار دهد. نهایتاً این که یکی از مبانی اصل صلاحیت شخصی که مقابله با حالت خطرناک مرتکب است، در موارد ارتكاب جرائم کم‌اهمیت موضوعیت نمی‌یابد، زیرا در این گونه جرائم نشانه‌ای از حالت خطرناک وجود ندارد (ورایی و زبیری، ۱۳۹۳، ۹۷).

۴٫۲ مغایرت شرط جرم انگاری دوجانبه با حمایت از اتباع

بسیاری از قوانین برای صلاحیت شخصی منفعل در رابطه با تمام جرائم این شرط را در نظر گرفته‌اند که جرم باید در هر دو کشور، یکی کشور دارای صلاحیت سرزمینی و دیگری کشور اعمال کننده صلاحیت قابل تعقیب باشد که این شرط همان مجرمیت متقابل می‌باشد. چنین چیزی در تمام نظام‌های حقوقی به عنوان بخشی از قواعد مشترک، که از قوانین استرداد عاریه گرفته شده است، می‌باشد و هدفش اجتناب نمودن از تحت پیگرد قرار دادن شخصی می‌باشد که در کشور محل وقوع فعل، عملش جرم نمی‌باشد (FIDH, 2010, 31) لذا، از شرایط اعمال صلاحیت شخصی، قاعده مجرمیت



شخصی منفعل به شکل ناخوشایند حمایت نموده و می‌گوید: اگر چه اصل صلاحیت شخصی منفعل بعضاً مورد حمایت و گاه نیز مورد مخالفت قرار گرفته است، این تردید وجود دارد که آیا این اثر را می‌توان به عنوان یک قاعده مسلم در حقوق بین‌الملل قلمداد نمود»^۱.

در انگلیس اعمال صلاحیت شخصی منفعل در مورد جرائم تروریستی علاوه بر رابطه ملیت، تابعیت بر مفاهیم اقامت و حمایت نیز بنا گردیده است. مطابق جزء C ماده ۶۳ قانون تروریسم مصوب ۲۰۰۰ در صورتی که شخصی خارج از انگلستان عمل تروریستی یا با اهداف تروریستی انجام دهد و عمل وی علیه یک فرد تابع یا مقیم انگلستان یا شخص تحت حمایت این کشور باشد و اگر آن عمل را در انگلستان انجام می‌داد مرتکب یکی از جرائم مقرر در ذیل این ماده شمرده می‌شد، محاکم انگلستان صلاحیت تعقیب وی را خواهند داشت. مشابه همین ضابطه در جزء B ماده ۱۱۳ قانون ضد تروریسم (جرائم و امنیت) مصوب ۲۰۰۱ نیز پیش بینی شده است.

در قانون کیفری ایتالیا صلاحیت شخصی منفعل بصورت کلی پیش‌بینی شده است. بند یک ماده ۱۰ قانون مزبور مقرر می‌دارد: «چنانچه اشخاص بیگانه با وجود برخی استثنائات مرتکب جرمی در سرزمین خارجی و به ضرر دولت یا شهروندان ایتالیا شوند و مجازات آن طبق قانون ایتالیا حبس ابد یا حداقل یک سال حبس باشد و مشروط به آنکه مرتکب در خاک ایتالیا باشد و وزیر دادگستری درخواست تعقیب و مجازات او را نموده باشد یا بزه‌دیده از او شکایت کرده باشد، مطابق قوانین ایتالیا مجازات خواهد شد» (Questionnaires and Replies, 1990, 3).

ماده 5-1-C مجموعه قوانین کیفری پرتقال مقرر می‌دارد: مقررات کیفری پرتقال نسبت به جرائم ارتكابی علیه اتباع آن صرف نظر از آنکه مرتکب

وضع شده است. به همین دلیل شرط جرم‌انگاری دوجانبه اصلی مهم دراصل صلاحیت شخصی منفعل است.

در کشور انگلستان صلاحیت شخصی منفعل نیابتی در قانون جلوگیری از تروریسم مصوب ۱۹۸۹ پیش‌بینی شده است. بعلاوه ماده a ۱۱۳ قانون ضد تروریسم بیان داشته: در صورتی که این جرم در خارج از انگلیس علیه اتباع انگلیس رخ دهد یا علیه تبعه تحت حمایت انگلیس رخ داده باشد، تحت تعقیب و مجازات قرار می‌گیرد. در این قانون اجرای صلاحیت شخصی منفعل به صورت نیابتی در جایی پیش‌بینی شده است که کشور عضو کنوانسیون نیز صلاحیت شخصی منفعل را نسبت به جرائم مرتبط با قتل عمد، قتل غیر عمد و جرائم مرتبط با مواد محترقه را پیش‌بینی کرده باشد. اجرای صلاحیت شخصی منفعل در کشورهای دارای نظام حقوقی کامن‌لائی دارای ویژگی‌های خاص خود می‌باشد، زیرا اجرای این نوع صلاحیت تنها محدود به دو دسته از جرائم مرتبط با منافع مستقیم کشور و جرائم سنگین مرتبط با منافع خصوصی مانند قتل عمد می‌شود.

دکترین حقوقی آخرین منبعی است که صلاحیت شخصی منفعل را تصدیق می‌نماید. یکی از حقوقدانان بیان داشته: «با در نظر گرفتن پذیرش این اصل در سطح گسترده، مطمئناً اعلام اینکه حقوق بین‌الملل مانع اعمال موسع آن است مشکل خواهد بود (Blakesley, 1984, 716-717). برخی دیگر بیان داشته‌اند: مطابق اصل صلاحیت شخصی منفعل یک کشور خود را صالح برای محاکمه افرادی خواهد شناخت که مرتکب جرمی در خارج از کشور علیه اتباع آن شده‌اند (Shaw, 1991, 408). برخی دیگر بیان نموده‌اند که حقوق بین‌الملل اصل صلاحیت شخصی منفعل را به رسمیت می‌شناسد و این صلاحیت تنها در شرایط خاص به رسمیت شناخته می‌شود (Shearer, 1994, 210-211). در دو مورد دکترین حقوقی از موجودیت اصل صلاحیت

¹ - Maritime Drug Law Enforcement Act, 46 USC App § 1903(a).

اعمال شده باشد. موضع مقنن ایرانی در خصوص قاعده صدرالذکر، هرچند گام مثبتی جهت انطباق قوانین جزایی ایران با موازین دادرسی منصفانه است، اما اشکالات قابل توجهی به آن وارد است، از جمله اینکه قاعده مذکور را همان گونه که اشاره شد صرفاً در تعزیرات غیرمنصوص شرعی پذیرفته است. که با عرف و موازین بین‌المللی به طور کامل منطبق نمی‌باشد، چرا که از موازین دادرسی منصفانه و شرط تحقق عدالت کیفری، عدم اعمال مجازات مجدد بر متهم واحد یک جرم خاص است، چه در غیر این صورت نه تنها عدالت کیفری محقق نخواهد شد، بلکه ظلمی نیز از ناحیه دستگاه قضایی که خود نماد بارز احقاق حق و مبارزه با ظلم است بر متهم که چه بسا ناخواسته به ارتکاب جرم وادار شده باشد، تحمیل می‌شود. بنابراین، لازم است قانونگذار قاعده مزبور را نسبت به جرائم حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی نیز تسری دهد (پوربافرانی، بیگی‌حسن، ۱۳۹۲، ۸۱).

امروزه کشورها در سطح بین‌المللی درصد کسب اعتبار بین‌المللی بوده و دولت‌ها نمی‌توانند در انزوا به مدیریت کشور بپردازند. بنابراین نیازمند پذیرفته شدن به عنوان یک دولت معقول و منطقی در عرصه بین‌المللی هستند که این امر مستلزم پذیرش و مراعات اصول مسلم بین‌المللی همچون قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف است (شکفته‌گوهری، ۱۳۹۵، ۷۶). به نظر می‌رسد علت موضع مقنن نسبت به قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف، رویکرد مذهبی حاکم بر جامعه اسلامی است و دولت ایران تحت تأثیر این رویکرد، رسیدگی و محاکمه در دادگاه‌های کشورهای خارجی را معتبر نمی‌داند که موضعی قابل نقد می‌باشد، چرا با عدم پذیرش قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف، نه تنها عدالت کیفری و اجتماعی محقق نمی‌شود، بلکه مرتکب را نسبت به جامعه اسلامی و دین مبین اسلام بدبین کرده و او را به سمت ارتکاب جرم و کسب انتقام از جامعه سوق دهد. از این رو، قانونگذار می‌بایست در موضع خود تجدیدنظر نماید و قاعده

پرتقالی یا بیگانه باشد و مشروط به شرایط زیر اعمال می‌گردد: «۱- بزهکار در پرتقال یافت شود. ۲- جرم ارتكابی در محل ارتكاب نیز جرم‌انگاری شده باشد. مگر آنکه که در قلمرو قضایی هیچ کشوری نباشد. ۳- از جرائمی باشد که استرداد آن ممنوع است» (Blanplain, 1993, 39).

۴٫۳ اعمال محدود قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف

در سطح حقوق بین‌الملل قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف مورد پذیرش قرار گرفته که در حقوق داخلی تحت عنوان اعتبار امر مختوم یا اعتبار قضیه محکوم بها، تعریف می‌شود. پذیرفتن قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف به منزله پذیرش و معتبر دانستن قوانین و احکام دادگاه‌های خارجی است، بدین صورت که چنان چه مرتکب جرمی که مشمول اصل صلاحیت شخصی است در محاکم خارجی مورد تعقیب و محاکمه قرار گیرد و حکم قطعی (اعم از محکومیت یا براءت) در مورد وی صادر شود، دادگاه‌های داخلی نمی‌توانند وی را تحت تعقیب و محاکمه مجدد قرار دهند. قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف به عنوان یکی از اصول مسلم پذیرفته شده در حقوق جزای بین‌الملل، مورد تصریح و استناد بین‌المللی می‌باشد و در اکثر نظام‌های حقوقی مورد پذیرش واقع شده است (حبیب‌زاده و دیگران، ۱۳۸۴، ۵۷). با این وجود برخی کشورها قاعده مذکور را در تمام جرائم و به صورت مطلق نپذیرفته‌اند، بلکه اعمال آن را محدود به برخی جرائم نموده‌اند. همچون قانونگذار ایران که آن را به صورت محدود مورد تصریح قرار داده است، بدین صورت که صرفاً در جرائم تعزیری غیرمنصوص شرعی پذیرفته شده است، بنابراین در صورت ارتکاب جرائم حدود، قصاص، دیات و تعزیرات منصوص شرعی قاعده منع محاکمه و مجازات مضاعف کاربردی ندارد و امکان تعقیب و رسیدگی مجدد متهم وجود دارد، هرچند که سابقاً مورد محاکمه قرار گرفته و حتی مجازات نیز در مورد وی



می‌سازد، می‌باشد. ماده مذکور صرفاً ناظر بر جرائم منصوص در آن و جرائم مقرر در قوانین خاص می‌باشد و تمام جرائم ارتكابی علیه‌کشور را شامل نمی‌شود، بر همین اساس لازم بود قانونگذار یک نوع صلاحیت پیش‌بینی نماید تا محاکم ایران بتوانند کلیه‌ی جرائم ارتكابی علیه‌کشور که در خارج رخ می‌دهند رسیدگی نمایند. در این خصوص قانونگذار در ماده ۸ ق. م. ا. ۱۳۹۲ که بیانگر اصل صلاحیت شخصی منفی یا مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده است رسیدگی به کلیه جرائم ارتكابی در خارج از کشور را که علیه‌کشور ایران رخ دهد، در صلاحیت محاکم و مراجع قضایی داخلی قرار داده است. موضع قانونگذار در این زمینه تا حدودی قابل نقد به نظر می‌رسد، چرا که ماده ۸ ق. م. ا. ۱۳۹۲ مربوط به صلاحیت شخصی منفی یا مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده است و می‌بایست قانونگذار عبارت «علیه‌کشور ایران» را در ماده مذکور درج نمی‌نمود و آن را در ذیل ماده ۵ به عنوان یک تبصره آن و یا به عنوان ماده‌ای جداگانه مورد نص قرار می‌داد. هر چند این عبارت، مبهم و قابل تفسیر است (الهام و برهانی، ۱۴۰۰، ۱۱۹). زیرا، موجب تفسیر حداکثری می‌شود و ثمره آن توسعه گسترده صلاحیت محاکم ایران است امری که علاوه بر کم اهمیتی برخی جرایم هزینه‌زا بودن آن مطلوب نمی‌نماید.

نکته‌ای که در خصوص جرائم مقرر در ماده ۵ و سایر جرائم مقرر در قوانین خاص که ماده مذکور به آن اشاره می‌کند وجود دارد، این است که رسیدگی غیابی نسبت به آنها امکان‌پذیر است و نیازی به یافت شدن مرتکب در کشور و یا اعاده و بازگرداندن وی به کشور نمی‌باشد. اما در سایر جرائمی که علیه‌کشور ایران رخ می‌دهند، امکان رسیدگی غیابی وجود ندارد و می‌بایست مرتکب در کشور حضور داشته باشد تا بتوان به اتهام وی رسیدگی نمود. همچنین در جرائم تعزیری (اعم از منصوص و غیرمنصوص) مقرر در ماده ۵، چنانچه رسیدگی به آنها در خارج از کشور به صدور حکم و اجرای آن منتهی شده باشد، محاکم ایران، میزان محکومیت اجرا شده را محاسبه

صدراالذکر را به نحو مطلق و در تمام جرائم مورد پذیرش قرار دهد. در حقوق فرانسه نیز صلاحیت شخصی منفعل پیش‌بینی شده است و مقرر می‌دارد: «چنانچه اتباع بیگانه در خارج از قلمرو حاکمیت سرزمینی جمهوری فرانسه خواه بعنوان مرتکب اصلی یا معاون مرتکب جرمی می‌شوند در صورتی که بزه‌دیده آن از اتباع فرانسه باشد مطابق قوانین کیفری فرانسه قابل تعقیب و مجازات می‌باشد» (Blakesley, 1987, 85). این مقرر را می‌بایست با توجه به ماده ۶۹۲ ملاحظه نمود که تصریح می‌نماید: «چنانچه متهم ثابت نماید که در خارج از کشور محکومیت کیفری قطعی یافته و مجازات آن اعمال شده یا مورد عفو قرار گرفته، تعقیب کیفری مجاز نخواهد بود» (Questionnaires and Replies, 1990, 7). علاوه بر قاعده منع تعقیب و مجازات مجدد، اصل بر اعمال صلاحیت سرزمینی در تمامی موارد است و صلاحیت شخصی منفعل نسبت به آن استثناء محسوب می‌شود و استثنائاً در مواردی قابل اعمال خواهد بود که متضمن امنیت ملی باشد. بنابراین اگر جرم ارتكابی علیه امنیت ملی فرانسه نباشد، اقدام به تعقیب و محاکمه آن نخواهد شد مگر آنکه کشور محل ارتكاب اقدام به تعقیب و محاکمه آن نکرده باشد (Blakesley, 1988, 175-176). توجه به اینکه مهم است که چون در فرانسه قاعده منع تعقیب و مجازات مجدد پذیرفته شده است پیش‌بینی جرم‌انگاری دو جانبه ضرورت نداشته است. زیرا امکان ندارد فردی در رابطه با عملی که در کشور محل ارتكاب جرم نیست محاکمه و مجازات شود..

۴،۴ نقد عبارت "علیه‌کشور ایران"

ماده ۵ ق. م. ا. ۱۳۹۲ مبین اصل صلاحیت واقعی است که متضمن صلاحیت محاکم ایران در رسیدگی به ارتكاب جرائمی که علیه منافع عالی و اساسی کشور، در خارج از قلمرو کشور رخ می‌دهند و یا به نوعی تمامیت ارضی و استقلال سیاسی کشور را به خطر می‌اندازد و به اعتبار و حیثیت کشور لطمه وارد

بسیار مهم مرتبط با منافع ملی یا نظم و اخلاقی عمومی کشور قابل پذیرش و حمایت است.

از این رو، پیشنهاد می‌شود:

۱- جنبه استثنایی صلاحیت شخصی و اصل سرزمینی بودن قوانین کیفری و ضرورت احترام به حاکمیت سایر دولت‌ها مقتضی شناسایی محدود و در حد ضرورت اصل صلاحیت شخصی منغفل است.

۲- رویکرد کمینه‌گستر مستلزم شناسایی صلاحیت شخصی صرفاً در جرائم بسیار مهم مرتبط با منافع ملی یا نظم و اخلاقی عمومی کشور است.

۳- علاوه بر ضوابط جرم‌انگاری دوجانبه و منع محاکمه و مجازات مجدد، منوط نمودن صلاحیت شخصی به فقدان موانع تعقیب در کشور محل ارتکاب جرم، شکایت بزه‌دیده و تشخیص دادسرا مبنی بر مناسب بودن تعقیب بایسته به نظر می‌رسد. این پیشنهاد حداقل در قلمرو جرائم تعزیری مغایرتی با موازین شرعی ندارد.

۴- در خصوص جرائم مستوجب حد، قصاص، دیه و تعزیر منصوص شرعی و به منظور جلوگیری از مجازات مضاعف مناسب است بین دو وضعیت تفکیک شود: نخست- هنگامی که متهم در یک کشور اسلامی و مطابق موازین شرعی محاکمه و مجازات شده است. دوم- هنگامی که متهم مطابق احکام غیرشرعی محاکمه و مجازات شده است. دست کم در حالت نخست قاعده منع محاکمه و مجازات مجدد به رسمیت شناخته شود.

۵- جایگزینی عبارت (محل وقوع جرم) با عبارت (خارج از ایران) در بند الف ماده ۸ پیشنهاد می‌گردد، زیرا اصل منع محاکمه و مجازات شامل سابقه هرگونه محاکمه و مجازات خواه در کشور محل وقوع یا کشور ثالث

می‌نمایند و به تعبیری امکان رسیدگی مجدد وجود دارد در غیر از جرائم مقرر در ماده ۵ چنانچه از جرائم تعزیری غیرمنصوص شرعی باشند، در صورت صدور حکم برائت و یا در صورت محکومیت حتی در صورت اجرای بخشی از مجازات نیز امکان رسیدگی مجدد وجود ندارد (پوربافرانی، بیگی‌حسن، ۱۳۹۳، ۷۸).

۵ نتیجه‌گیری

پذیرش صلاحیت شخصی بر مبنای تابعیت بزه‌دیده رویکرد مشترک نظام‌های کیفری مورد مطالعه می‌باشد. با این حال در شناسایی گستره آنها روش متفاوتی را اتخاذ نموده‌اند. مطابق رویکرد پیشینه‌گستر ایران صلاحیت شخصی مبتنی بر تابعیت بزه‌دیده (منغفل) به نحو موسع در کلیه جرایم پذیرفته شده است. در مقابل کشور انگلستان، کانادا و ایتالیا به با اتخاذ رویکرد کمینه‌گستر صلاحیت شخصی منغفل را صرفاً در مورد برخی جرائم خاص براساس مقررات بین‌المللی پذیرفته‌اند (مانند جرائم تروریستی). برخی دیگر از کشورها (اسپانیا، تایلند، هلند و بلژیک) تنها در جرایم خاص این اصل را پذیرفته‌اند. ضابطه‌انگاری چندگانه در رویکرد کیفری ایران علاوه بر ضرورت وجود رابطه تابعیت بزه‌دیده با کشور متبوع، اعمال این نوع صلاحیت به ضوابط دیگری نیز منوط گردیده است. جرم‌انگاری دوجانبه در ایران برخلاف برخی کشورها به مانند آلمان تنها شامل اصل صلاحیت شخصی منغفل است. دوم، ضابطه اعمال این نوع صلاحیت، منع محاکمه و مجازات مجدد است. این ضابطه صرفاً در حقوق ایران پیش‌بینی شده است. مطابق ضابطه‌انگاری یگانه در رویکرد کیفری انگلستان اعمال صلاحیت شخصی منغفل صرفاً مبتنی بر وجود یک نوع رابطه بین بزه‌کار یا بزه‌دیده با کشور انگلستان و نه چیزی بیش از آن می‌باشد. لذا به نظر می‌رسد، رویکرد کمینه‌گستر مستلزم شناسایی صلاحیت شخصی منغفل صرفاً در جرائم



ذیصلاح یا محاکم کیفری بین‌المللی می‌باشد.

۶- حذف عبارت (جرائم علیه کشور ایران) از ماده ۸ و الحاق آن به ماده ۵ بایسته به نظر می‌رسد، زیرا جرائم علیه کشور ایران ارتباطی با صلاحیت شخصی ندارد و بلکه مرتبط با صلاحیت واقعی است. در حال حاضر اگر جرم علیه کشور ایران از جرایم خاص مندرج در ماده ۵ باشد مطابق این مقرر و الا مطابق ماده ۸ و ضوابط آن اعمال صلاحیت خواهد شد.

۷- با توجه به اینکه در یک تفسیر ناصواب، امکان توسعه واژه (اعاده گردد) در ماده ۸ به شیوه‌های نامتعارف مثل انتقال قهری و غیرقانونی یک متهم وجود دارد و این عمل غیرمتعارف سبب اخلاص در روابط دولت‌ها شود، پیشنهاد می‌شود از اصطلاح حقوقی (استرداد گردد) استفاده شود.

۸- مقنن در خصوص جرایم حدود، قصاص و دیات می‌تواند حداقل مقررات کشورهای اسلامی را مورد پذیرش قرار دهد و از محاکمه و مجازات مجدد در حدود مجازات اعمال شده اجتناب نماید.

References

- Askandari, Fariba (2016). Examining the principle of personal competence and its developments. Master Thesis. University of Qom. School of Law.
- Bahramzadeh, Saeed (2014). Study of the principle of personal jurisdiction in Iranian and Lebanese criminal law. Master Thesis, Islamic Azad University, Shahroud Branch, Faculty of Humanities.
- Blakesley, C.L., (1984). A Conceptual Framework for Extradition and Jurisdiction Over Extraterritorial Crime.
- Blakesley, C.L, (1988). Jurisdictional Issues and Conflicts of Jurisdiction, in Bassiouni, M.C., (ed.) Legal Responses 10 Terrorism: US Procedural Aspects, Dordrecht, Martinus Nijhoff.
- Blakesley, C.L. and Lagodny, O., (1991). Finding Harmony Amidst Disagreement Over Extradition. Jurisdiction. the Role of Human Rights. and Issues of Extraterritoriality Under International Criminal Law, 24 VJTL 1.
- Blakesley, C.L., (1987). Jurisdiction as Legal Protection Against Terrorism.
- Blanplain, E., (1993), International Encyclopaedia of Laws: Criminal Law, Vol. 1, Kluwer Law Publishers, Deventer.
- Elham, Gholam Hossein and Borhani, Mohsen (2021). An Introduction to Public Criminal Law: Crime and Criminal, Volume I, Sixth Edition, Tehran: Mizan Publishing.
- Ebrahimi, Alireza, (2011). International Criminal Law, First Edition, Qom: Aiin Ahmad Publications.
- Farajih, Mohammad and Aghaei, Amin (2012). "Negative and Positive Aspects of the Principle of Personal Jurisdiction in International Criminal Law". International Police Studies. No. 9, 23-1.
- FIDH (International Federation for Human Rights) (2010), Extraterritorial Jurisdiction in the European Union. a Study of the Laws and Practice In the 27 Member State of the European Union, Paris.
- Habibzadeh, Mohammad Jafar and Ardabili, Mohammad Ali and Janipour, Mojtaba (2005). "Rule prohibiting trial and retrial in international criminal law." Teacher of Humanities. No. 41, 74-47.
- Hosseinnejad, Hossein Holi (2014). International Criminal Law, Ninth Edition, Tehran: Mizan Publications.
- Geoff, Gilbert, (1992). "Crime Sans Frontiers, Jurisdictional Problems in English Law", The British Yearbook of International Law, vol. 63.
- Mossadegh, Mohammad (2019). Description of the Islamic Penal Code with an Applied Approach, Volume One, Eleventh Edition, Tehran: Jangal Publications.
- Mir Mohammad Sadeghi, Hossein and Izdiar, Ali (2013). "Jurisdiction based on the citizenship of the victim with emphasis on the new Islamic Penal Code". Doctrines of Criminal Law, No. 5, 37-3.



- Paul Donovan Arnell., (1998). International Jurisdiction and Crime: A Substantive a Contextual Examination of Jurisdiction in International Law, Thesis submitted for the Degree of PhD, University of Hull.
- Pourbafarani, Hassan (2020). International Criminal Law, 13th Edition, Tehran: Jangal.
- Pourbafarani, Hassan and Beigi Hassan, Fatemeh (2013). "Application of the rule prohibiting retrial in crimes subject to Sharia punishment." Journal of Criminal Law, Year 4, No. 1, 95-73.
- Pourbafarani, Hassan (2016). "Principles and Developments of the Principles of Jurisdiction Based on the Relationship of Citizenship", Criminal Law Research, Volume 5, Number 17, 9-30.
- Qapanchi, Hesam and Safari, Sadegh (2015). "Jurisprudential principles of the rule prohibiting re-punishment in the Islamic Penal Code adopted in 1392". Jurisprudential research. No. 1. pp. 210-183.
- Questionnaires and Replies, (1990). European Committee on Crime Problems, PC-R EJINF Bil.
- Shachor-Landau, C., (1980). Extra-territorial Penal Jurisdiction and Extradition.
- Shaw, M.N., (1991). International Law, (Third Edition) Grotius Publications, Cambridge.
- Shakfteh Gohari, Masoumeh (2015). Principles, conditions and effects of the principle of personal jurisdiction in Iranian criminal law, Master Thesis, University of Guilan. Faculty of Literature and Humanities.
- Shearer, LA., (1994). Starke's International Law, (Eleventh Edition), Butterworths, London.
- Tahmasebi, Javad (2016). "Principle of personal competence based on the citizenship of the victim in Iranian criminal law", Legal Journal of Justice, Volume 81, Number 97, 141-113.
- Waliullah, Asghari Roshan (2011). Study of the principle of personal jurisdiction in criminal judicial authorities. Master Thesis. Islamic Azad University Tehran Branch. School of Law.
- Varvaei, Akbar and Zubairi, Mohammad (2015). "Study of the historical developments of the competence of law enforcement authorities in relation to crimes committed by Iranian citizens outside the country", Quarterly Journal of Law Enforcement Studies, Third Year, Volume 3, Number 9, 106-79.